

Alacakların zekâtı

Alanya'dan Remzi ÇETİN: “Alacakların zekâtı nasıl hesaplanır?”

İçinde bulunduğumuz mübârek ayda mânen itminân olmuş ve ibâdetin onur ve izzetini doyasıya tatmış olmaklığın verdiği derin bir huzû ve huşû ile ve saygın bir haysiyet ile zekât emrine muhâtap olanlara, Allah'ın verdiği maldan Allah'ın emri mûcibince infâk etmek isteyenlere, malını en küçük detayına kadar gözden kaçırmayıp sırf Allah rızâsı için vermeye hazırlananlara ne mutlu!

Hangi tür mala sahip olursa olsun; zengin, hür, akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış her Müslümanın zekât vermesinin farziyeti, âyetle ve sünnetle sâbittir. Kur'ân'da yirmi yedisi namazla berâber olmak üzere, otuzdan fazla âyet zekâtı emreder. Zekâtın çoğunlukla namazla birlikte emredilişi bile, emir ve teklif bakımından namazdan hiç de geri kalmadığını bize anlatmaya yeter. Namaza ehemmiyet veren hiçbir Müslüman zekâtı yokmuş gibi sayamaz, kulak ardı edemez, görmezden gelemez; hesaplamasını üstün körü göremez, baştan savma yapamaz, malını saklayamaz. Aslında Kur'ân'ın “mal saklayanlara ve toplayanlara” şiddetli vurması¹, zekât emrinin ehemmiyetini bir başka açıdan kavramamıza yetecek ölçüdedir. Zekâtımızı eksiksiz hesaplayarak lâyük olduğu yerlere vermek sûretiyle, Kur'ân'ın şiddetli azarlamasına hedef olmaktan inşaallah kurtulabiliriz.

Bir malın zekâta tâbi olması için önemli şartlar vardır:

Bu şartlardan ilki: Mülkiyettir. Yani mala eksiksiz, tartışmasız, nizâsız sahip olmaktır. Kimin olduğu bilinmeyen bir mala zekât terettüp etmez. Malın zekâta tâbi olması için sahibi, yeri, yurdu ve kime âit olduğu bilinmelidir. Bir başka ifâdeyle, mal birisine âit olmalı ki, bu âidiyetle, mal sahibi bunun zekâtını verebilsin.

Alacakların zekâtını bu maddede değerlendireceğiz. Eğer bir alacak batık değil ise, borçluları tarafından inkâr edilmiyor ise, bu alınacak malın alacaklıya âit olduğu kabul edilir. Yani alacağın mülkiyeti alacaklının üzerindedir. Batık alacaklarda ise böyle değildir. Borcun ne zaman, ne miktarı ödeneceği bilinmiyor veya borçlu tarafından inkâr ediliyor ise; böyle batık veya nizâlî alacaklarda,—her ne kadar alacaklının hakkı da olsa—zekât açısından, alacaklının tam mülkiyeti tahakkuk etmiş sayılmaz.

Bu durumda cumhur ulemâ, sağlam alacakların zekâtının alacaklı tarafından ödenmesi; batık ve nizâlî alacakların ise zekâta tâbi tutulmaması gerektiği üzerinde birleşmişlerdir. Buna göre, borcunu inkâr etmeyen birisinde zekâta tâbi bir alacağı bulunan, bu alacağın üzerinden bir yıl geçtiğinde zekâtını vermekle mükellef olur. Ancak alacağını teslim almadan, alacağın zekâtını ödemek zorunda değildir.

Hiçbir alacak, borçlu tarafından itiraf edilmedikçe üzerine zekât tahakkuk etmez. Şahit veya senetlerle itiraf sağlanırsa, itiraf tarihinden itibaren üzerinden bir yıl geçince, zekât tahakkuk eder. Fakat zekâtın ödenmesi borç teslimine kadar geciktirilebilir. İtiraf sağlanmayan ve inkâr edilen borçlar, günün birinde tahsil edildiğinde Hanefî müçtehitlere göre tahsil tarihinden itibaren bir yıl geçince zekâta tâbi olurlar.

Borçlu borcunu itiraf ediyor, fakat ödeyemiyor ise, mal sahibi borcu teslim alana kadar bunun zekâtını ödemeyebilir. Teslim aldığına geriye doğru yıllık periyotlar hâlinde zekâtını hesaplar ve verir.

Mehir ve diyet gibi alacaklar, tahsil edilmeden üzerine zekât tahakkuk etmez. Tahsil edildiğinde ise üzerinden bir yıl geçtikten sonra zekâta tâbi olur.

Bir malın zekâta tâbi olması için ikinci şart: Malın takdîrî veya hakîkî olarak artan bir mal olmasıdır. Gelir ve kazanç sağlayan, nemâlanan ve artan mallar zekâta tâbidirler. Meselâ nakit, altın, gümüş, ticâret eşyası, arâzi mahsulü ve çoğalan hayvanlar zekâta tâbidirler.

Arâzi üzerine zekât tahakkuk etmez. Ancak arazînin mahsulü onda bir; sulanan arazilerin mahsulü ise yirmide bir olmak şartıyla, her mahsul döneminde zekâta tâbidirler.

Diğer şartlar da: Malın nisap miktarı olması, aslî ihtiyaçlardan fazla olması ve üzerinden bir kamerî yılın geçmiş olmasıdır.

Dipnotlar:

1- Hümeze Sûresi, 104/1-4